

7. Milliseid sõjapidamise vahendeid ja viise tohib kasutada?

Rahvusvahelises humanitaarõiguses on hulgaliselt reegleid sõjapidamise vahendite ja viiside valiku ning kasutamise kohta. Sõjapidamise vahendid (*means of warfare*) tähistavad relvi, sõjatehnikat ja muid vahendeid, mida saab kasutada vastase ründamiseks. Sõjapidamise viisid (*methods of warfare*) kirjeldavad, mismoodi on võimalik vastast rünnata või muul viisil käituda lahinguväljal. Olgu kohe öeldud, et termin *rünnak* hõlmab vastase vastu suunatud vägivallategusid nii pealetungil kui ka kaitses olles.¹ Tegelikult oleks ka keeruline igal hetkel täpselt öelda, kas ollakse parasjagu pealetungil või kaitses, ning sellest tulenevalt valida just pealetungil või kaitses kehtivad reeglid. Selguse mõttes on reeglid ühesugused.

Sõjapidamise vahendite ja viiside kohta kehtivad mõned üldised reeglid.²

Esiteks, relvakonflikti osapooltel ei ole piiramatut õigust valida sõjapidamise vahendeid ja viise. See on selge sõnum, et nad ei tohi kasutada ükskõik milliseid relvi ja taktikat vastase ründamiseks. Konkreetset piirangut sõltuvad relvakonflikti osapooli siduvatest lepingutest ja rahvusvahelisest tavaõigusest ning võivad olla abstraktsed (vt teist üldist reeglit) või puudutada mõnd konkreetset vahendit või viisi.

Teiseks, keelatud on kasutada sõjapidamise vahendeid ja viise, mis oma olemuse tõttu põhjustavad liigseid vigastusi (*superfluous injury*) ja õigustamatuid kannatusi (*unnecessary suffering*). Need on avatud ja subjektiivsed kontseptsioonid, mis seonduvad sõjalise vajaduse ja humaansuse põhimõtetega. Neist põhimõtetest lähtuvalt on ajapikku lepingutega keelatud näiteks bioloogilised relvad³, isikuvastased miinid⁴ ja pimestavad laserrelvad⁵.

Kolmandaks, keelatud on kasutada sõjapidamise vahendeid ja viise, mis on mõeldud põhjustama ulatuslikku, pikaajalist ja rasket kahju looduseskeskkonnale. Seda reeglit ajendas kehtestama Vietnami sõjas kasutatud kemikaal, mida pihustati laiali džunglis ja mille tulemusena kaotasid taimed lehestiku (vastasel ei olnud võimalik enam varjuda). Kemikaali mõju kandus ka inimestele ja seda on tunda praeguseni.

Tuleb rõhutada, et see reegel keelab vahendid ja viisid, mis on mõeldud põhjustama või eeldatavasti põhjustavad ulatuslikku, pikaajalist ja rasket kahju looduskeskkonnale, kuid ei kaitse igasuguse halva mõju eest, mida võib looduskeskkonnale põhjustada vaenutegevus.[6](#)

Mida ütleavad mõned konkreetset reeglid? Keelatud on anda käsku, et kedagi ei jäeta ellu.[7](#) See nõuaks ka haavatud, haigete ja alla andnud kombatantide ning tsiviilisikute tapmist, kuigi need inimesed on kaitstud. Võitlusvõimetu isiku ründamine on keelatud.[8](#) Näiteks kui inimene on vastase võimuses, annab selgelt märku soovist alla anda või ei ole meditsiinilistel põhjustel võimeline ennast kaitsma, siis loetakse ta võitlusvõimetuks (seejuures peab ta hoiduma vaenutegevusest ega tohi püüda põgeneda). Keelatud on rünnata inimest, kes on hädaolukorras hüpanud lennukist välja langevarjuga (tingimusel, et ta hoidub samas vaenutegevusest).[9](#) Talle tuleb anda võimalus jõuda maapinnale ja alla anda. See kaitse ei kehti dessantväelaste kohta.

- [1](#) Esimene lisaprotokoll, artikkel 49(1).
- [2](#) Esimene lisaprotokoll, artikkel 35.
- [3](#) Bakterioloogiliste (bioloogiliste) ja toksinrelvade täiustamist, tootmist ja varumist keelustav ning nende hävitamist nõudev konventsioon (Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction), 10.04.1972, jõustunud 26.03.1975, 1015 UNTS 163 (Eesti suhtes jõustunud 21.06.1993 – RT II 1993, 15, 19).
- [4](#) Isikuvastaste miinide kasutamist, varumist, tootmist ja üleandmist keelustav ning nende hävitamist nõudev konventsioon (Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction), 03.12.1997, jõustunud 01.03.1999, 2056 UNTS 211 (Eesti suhtes jõustunud 01.11.2004 – RT II 2004, 9, 32).
- [5](#) Pimestavate laserrelvade protokoll (Protocol on Blinding Laser Weapons), 13.10.1995, jõustunud 30.07.1998, 1380 UNTS 370 (Eesti suhtes jõustunud 20.10.2000 – RT II 2000, 8, 44).
- [6](#) Vt lähemalt nt Dinstein, Y. Protection of the Environment in International Armed Conflict. Max Planck Yearbook of United Nations Law, 2001/5.
- [7](#) Esimene lisaprotokoll, artikkel 40.
- [8](#) Esimene lisaprotokoll, artikkel 41.
- [9](#) Esimene lisaprotokoll, artikkel 42.